

PREMIŠLJEVANJA SAMOTNE POPOTNICE

VPIŠNE KNJIGE, ŽIGI IN ŠE KAJ

HELENA GIACOMELLI

»Te ni strah, ko greš kar sama v gore? Kaj pa, če nerodno stopiš, pa si zlomiš nogo, roko? Kdo ti bo pomagal? Kje te bodo iskali?« so včasih tu in tam zame zaskrbljeni znanci, ki vedo za mojo samotno potepanje. Ob takem »skovikanju« (navadno je to odmev na kakšno gorsko nesrečo) me nehotе zajame potuhnen prastrah: sama in izgubljena? A ga preglasi zaupanje vase: saj se vendar poznam. Že leta dolgo ubiram te svoje poti, vem, kje so meje mojih sposobnosti. V vsakem razpoloženju.

In jih prepričujem — te svoje znanke, a tudi sebe — z brezskrbnim nasmehom: »Doma vedo, kam grem. Pa tudi vpišem se. V vpisno knjigo. V koči in na vrhu gore. Vedno grem po vpisani smeri.« Če se mi torej na turi karkoli zgodi, lahko reševalci po vpisih zasledujejo mojo pot in ne izgubljajo časa z iskanjem v negotovost.

Slišati je preprosto in varno. Pa ni vselej tako.

DOKAZ NA VRHU

Od pozne jeseni do poletja so koče med tednom zaprte. Vsi planinci pa ne hitimo le ob vikendih v gore, ko so planinske koče oskrbovane; take in drugačne obveznosti so nam vsilile svoj urnik prostega časa. Ker strmijo vame zaprte polknice speče koče, z vpisom ne bo nič. Na vrhovih pa knjige (največkrat so to debelejši zvezki) so — ali pa jih ni.

Če vpisne knjige ni, lahko človek v skrinjici pusti listek papirja s svojimi podatki. Ni pa gotovo, da bo listek dočakal večer ali drugi dan. Nič čudnega bi ne bilo, ko bi se tisti, ki bi za menoj stopili na vrh in pobrskali po skrinjici za žigom, spotaknili ob papir, češ: »Lej no, kako važni smo! Kot da ves vesoljni svet zanima, od kod prihaja in kam gre!« in prepustili pisanje — vetru.

Morda je bil v nekdanjih časih, ko so prvoprstopniki v odkrivanju gora premagovali nevedenje in strah, namen vpisnih knjig res ta, da so z njimi (na vrhu so namreč postavili možica iz kamnov ali pod kamni puščali listke s svojimi imeni ali kako drugače) zaznamovali svoja vélika dejanja poguma.

Danes, ko je pogum uklenjen v jeklene vrvi in varovan s klini (alpinisti so tu izjeme), ko so steze na vrhove uhojene in smo si med prijatelji našli gorskega vodnika, odpirajo te poti vsakomur lastna gledanja. In doživljanja. Na svet tam spodaj

in na naravo tu zgoraj. Pa še vase kdaj pa kdaj pogledaš skozi vratca tišine in svetlobe.

Čas je torej opravil z možici, koče in vrhove so planinska društva oskrbela z vpisnimi knjigami. Da vanje pridejo najnujnejši podatki o smeri posameznika ali skupine planincev. Toda čeprav se načelno držimo označenih in zavarovanih poti, včasih kljub temu še veselo »šodramo prvenstveno« na kakšni zapuščenih lovski ali gamsovi stezici. Celo neprostoVOLjni bivak ni nobena redkost. Je pa svojevrstno doživetje. In izkušnja.

SLEDOVI V KNJIGAH

Ko torej vpisujemo svoje podatke v vpisno knjigo, se nam ob listanju odpira mozaik človeških značajev. Nekaterim je dolgčas ob prebiranju suhoparnih podatkov, pa nenadoma odkrijejo v sebi ustvarjalno žilico in izlijejo na papir vso svojo dušo. Kar vidiš ga, planinca, kako mu od notranjega zadovoljstva žarita obraz in srce, tebe pa tepejo njegovi srečni stavki: »Razgled za bogove — v jasmino neba se rišejo vrhovi gora, pod oledo oblakov pa sanja dolina.« Medtem pa gosta, mokra megla v zaplatah visi s tebe. Komaj se zavedaš, kje je v tej brezoblični pokrajini spodaj in kje zgoraj, v knjigi pa se razgrinja »sinji plašč neba«. Ne zaviđaš srečnežu, celo privoščiš mu dan za »male bogove«, a te nasprotje le malce zbode v srcu. Končno pa, si rečeš, komu mar, kako si se imel na gori! Nihče te ni silil v meglo, dež in veter, le tvoja trma. Že v dolini, ko si komaj zavil v gozd, si bolj čutil kot vedel, kaj se ti obeta na poti. Vremenska napoved je bila »Dež v dolini, vrhovi zaviti v oblake«, a ji nisi hotel verjeti. Prepričeval si se: »Kolikokrat sem že šel v dežju od doma, v gorah pa me je pričakalo sonce!« (Tisto, ko so obljubljali »jasnino v gorah«, pa si padel v mrakobno meglo, modro kot votel nič, si kar izbrisal iz spominske celice, kaj?). In si šel na pot. Danes. Kot bi bilo jutri prepozno. Če si česa zelo želiš, so celo dežne kapljice prijazne sopotnice.

Toda to, zakaj se ob negotovih vremenskih razmerah nočemo pravočasno obrniti, je že drugo poglavje. Zdaj smo na vrhu gore, v soncu ali megli, in čas priganja k sestopu. Ubrali bomo isto ali drugo pot. Če nam bo na razmočeni zemlji ali zalizanem, mastnem kamnu zdrsnilo, če se bomo spotaknili ob gladki korenini ali se »prehitro« odpeljali na preprogi suhega listja po drči navzdol, nas ne bo težko najti. V knjigi smo pustili svojo sled.

A tudi ta na prvi pogled jasna sled se včasih zabriše.

Nekatere vpisne knjige je namreč že pošteno načel zob časa. Listi se od vlage, častitljive starosti in človeške nemarnosti komaj še držijo skupaj. Popisani in poččkani so vseprek, datumi so brez zaporedja. Priloženo pisalo je tudi že odslužilo ali pa ga v skrinjici ni več. Tako kljub dobri volji in skrbnemu namenu ne moreš vpisati smeri sestopa. Veš pa, da bo več kot naključje, če boš do doline srečal vsaj lovca ali morda gozdarja — torej moraš biti toliko bolj previden.

SPOMINI, KI BLEDIJO

Nova izkušnja: ne hodi brez beležnice in pisala od doma! Zanašaj se samo nase: oboje prav tako nepogrešljivo sodi v narhrtnik kot hrana, pijača in rezervno perilo. Tako bo list papirja vedno pri roki.

Po drugi strani pa lahko zapišemo v beležnico občutja, zanimiva ali celo nenavadna opažanja s poti. Samo zase. Odkrito in pošteno. Če se nam ob tem razigra srce, naj se v pesniški obliki izpove. Ne bodimo užaljeni, ker se nekateri planinci posmihajo verzom v vpisnih knjigah; v beležnici zagotovo ne bodo nikogar motili. V njej se brez strahu pred posmehom pretaka studenec naših najglobljih doživetij. V dolini bo žuborel še dolgo potem, ko bomo že očistili gozdno prst z gojzarjev.

Ko bomo nekoč pozneje, nekega puščobnega dne, prelistavali drobni zvezek, bo ob zapisih na novo zažarela prvobitnost doživetja na gori. Spomin je lažnivi zapisovalec: če trenutka na gori ne ujameš v besedo, z oddaljenostjo in časom izgublja barve. Bledí. Drobne posameznosti odpadajo s spominske podobe, kot se kruši drobir s stene — ostanejo le grobi obris. Beseda pa živi, diha, drhti. Je topla. Česa vsega ne izraža: z njo lahko zajameš in razmejiš razmerja v svetu, naj bo to narava ali človeška duša. Z besedo tolažiš in raniš, razveseljuješ in osrečuješ — tako sebe kot druge. Z njo izpoveduješ sebe, da bi se tudi drugi našli v njej.

Časa za pisanje je vedno dovolj. Ko počivaš na vrhu gore, z nogami v tisočmetrskem prepadu, z rokami, ves zemeljski, ješ in piješ, se z očmi iščeš na daljnih vrhovih, z mislimi tipaš za soncem — namesto v vpisno knjigo zapiši svoja razmišljanja v beležnico. Morda takole:

»Pa me mora res nekdo imeti rad, ko mi je bil podarjen tako čudovit dan! Sonce, tišina in jaz v blagem naročju gora, odmaknjena od vsega, kar me v dolini utesnjuje in omejuje. Ko so pred menoj razgrnjene skalne gmote (ki imajo imena in dušo), na katerih sem pustila svoje sledove (in so one pustile v meni svoje) in se le samotni ptič spreletava nad me-

noj, se oziram in primerjam razpoloženje pred davnimi leti in danes. Kjer sem nekoč samo »hodila« skozi naravo, zdaj čutim njen topli dih. Kot bi se me dotikala prijateljeva roka. In naslonim svojo utrujeno dušo na neskončno mirno ramo gore.«

ZAPISANA DOŽIVETJA

In malo naprej:

»Nimam ravno zavihanih rokavov na Vrhú Korena, ker veter ježno razčesava sončne žarke. Žareči jesenski gozdovi ob vznožju so kot pisani škornji belim skalnim velikonom — goram. Koča na Kamniškem sedlu je škatlica za vžigalice. Raztežaj od mene pa tihotne visoke planine — Kompteta in Košutna.«

Ob stezi čez Roblekov kot na Dolgo njivo sta v gozdu običajna skalna balvana:

»Skalna balvana sta kot nema velikana. Kot stebra vrat, ki se odpirajo v čudežni svet narave.«

Ni treba vselej na dolge poti in na visoke gore po globoka, najgloblja doživetja. Tudi »hišni hribčki«, kamor stečemo skorajda za zajtrk, nam ponujajo drobna tihožitja:

»Da se človek ne poleni in si obenem tudi misli zbistri, je skok k Sv. Primožu nad Stahovico ravno dovolj. Jesen je že zamešala svoje barve med drevesa (sonce se je razigralo na rumenih macesnih) in potegnila čez stezo šumečo preprogo. Kdajpakdaj zaniha skozi tišino odmev kravjih zvoncev, ki ga preglasi opoldansko zvenenje iz vaških cerkva v dolini.«

Nekaterim planincem v rokah ali zaprtih sobah venejo šopki planinskih rož. Drugi jih nosijo v očeh in srcu:

»Lep planinski šopek sem si nabrala — ves je bel. V soncu se blešči ivje na vejah, stopinje se ugrezajo v belo travo na pašnikih, bela samota poje v vetru.« Na odmaknjenih stezah rastejo samosvoje rože:

»Pomlad diši z vseh poti, se obeša na veje, razpira bele cvetove in se z vetrom lovi.«

ŽEJA PO IZRAŽANJU

Pomladno cingljanje velikih zvončkov v dolini (telohi so tako že vsi pohlepno porabni) te zapelje na sončno goro. Cepin in dereze pustiš v avtu, daleč in globoko pod goro. Tu zgoraj pa, sredi skalne stene, ti zarežijo nasproti hinavski ledeni zobje zime. Nekako se pregoljufaš čez prvo oviro in greš v upanju naprej, kajti: »Višje, na soncu, bo lažje. Ne pretiravaj! Še smejali se ti bodo, če jim boš omenil, da si »cvikal« sredi Konja v februarjem jutru. V taki zimi, kot je te dni. A te ni strah globine: če bodo skalni oprimki zdržali, tega te je strah, nevajenega plezanja! Po svoje je bilo lepo — potem, na

vrhu. Ko je popustila napetost, ki te je kot klešče držala v objemu. Ko si bil tesno prižet k skali, zlit z njo v hotenju — navzgor. Majhen, zelo majhen. Toda svobodno. Kot ptič, ki je zašel, kdo ve od kod, sem gor in ti zdaj sladi samoto s svojim žgolenjem o radosti življenja. Drobne so te reči v velikem svetu. A bi bil brez njih ta svet prazen. Sreča je vedno drobna, komaj opazna. Zato jo včasih spregledamo, ko gremo prevzetno mimo nje.

Morda bomo pozneje, ko se bodo skrajšale in znižale naše poti v gore, lično uredili te svoje zapise, da nas bodo greli ob ugašajočem ognju let. V navalu navdušenja smo z njimi le potešili »žejo« po izražanju, vpisna knjiga pa je ostala pregledna in brezosebna v svojem namenu: od kod prihajaš in kam greš.

STRELOVODI

Z naše strani. Z druge pa... Včasih je kot strel vod v nevihtni uri:

»Žiga ni!« se na zavihku vpisne knjige bliskajo jezne črke.

Ga pač ni. Morda je dobil noge in odšel z nekom v dolino. Za trajen spomin. Ne bomo zdaj zaradi te malenkosti in slabo voljo prebarvali ves naš sončni dan v gorah. Nismo menda zavoljo žiga prehodili vse te poti! Ali pa? Ne, to ne, a žig vendarle potrebujemo. V knjižici te in te vezne poti kot dokaz, da smo zares stopili na ta in ta vrh. Jaz zase že vem, da sem grizla kolena, ko sem se vzpenjala po več kot strmi gozdni stezi in sem skoraj izgubila oči, ko sem na razpotju v suhi travi iskala obledele markacije za pravo smer. Pa mi bodo tudi tisti verjeli, ko jim bom predložila knjižico z manjkajočim žigom, da sem bila na vrhu?

To je stvar zaupanja, ti žigi. Lahko imaš lepo vtisnjene vse žige, pa si prehodil le polovico poti; preostalo polovico ti je žigosal prijatelj, ker ve, da si že prejel, preden si se odločil še za to vezno pot, prehodil določene steze. Lahko pa ti manjka pol žigov, a si vendarle stal na vseh vrhovih. Ker si želel z vsemi doživetji in izkušnjami, ki so ti jih leta naložila v nahrbtnik življenja, na novo prehoditi že prehojene poti.

A vrtno se k naši vpisni knjigi na vrhu — pač na nekem vrhu. Pripis zbuja zaupanje:

»Žig je v koči.«

No, pa je problem rešen! Koča je le dobre pol ure hoda pod vrhom, spustiš se do nje in poprosiš oskrbnika (ali oskrbnico) za žig.

»Toda koča je zaprta!« trmoglavci naslednji stavek.

Torej nisi edini, ki sredi tedna v pozni jeseni (ali zgodnji pomladi) išče svoj raj na zemlji. Nekje sredi gorá. Koče pa so tedaj zaprte. Če hočeš na vsak način imeti

žig, boš moral ponovno na pot ob dnevih, ki so večini ljudi določeni za počitek ali sprostitve.

Lahko pa tudi pozabiš na knjižico vezne poti in si izbiraš planinske ture po želji in srcu. In se požvižgaš na vse žige in »nežige«. Če pa morda sodiš med ljudi, ki se brez vodnika ne znajo odpraviti na pot, se le drži veznih poti. Vsekakor je to boljše, kot da bi ostal doma. Med štirimi stenami stanovanja ali za zaveso dežja in megle so dnevi še bolj pusti. Žalostni.

DOKAZNI ODTISI

Pa ne delajo sivih las transverzalcem samo manjkajoči žigi. Še kup nevšečnosti jim greni dokazovanje uspešnosti hoje. Na primer: pregrizeš se na Kočno, žig je, blazinica za žigosanje pa suha kot tvoja usta. Lahko zliješ nanjo pol litra čaja ali soka, jo popljuvaš (ker si že med potjo izpraznil vso tekočo zalogo) podolgem in počez, ostala bo brezbarvna, žig pa neviden. Še enkrat se ti zvrti v glavi — huje kot na prepadni stezi, — ko pomisliš: »Menda ne znova na isto pot?«

Pravijo, da lahko s fotografijo dokazuješ svoj vzpon, te preblisne srečna misel. A že isti hip ugasne, ker je ostal fotografski aparat doma, na polici. Četudi bi ga imel s seboj — kdo ti bo pa verjel, da je nahrbtnik na sliki res tvoj? Ah, kaj, zamahneš z roko, bom že našel koga, ki mi bo žigosal knjižico. Saj nisem jaz kriv. Le opozoriti ga moram, da bo vzel s seboj tudi blazinico za žigosanje.

Drugi primer: žig je, blazinica je (čisto nova), ti pa si pozabil vzeti s seboj — knjižico vezne poti. Požrl bi se od jeze. Tolažil bi se rad, da si se vpisal tako v vpisno knjigo v koči kot na vrhu. A to ni dokaz, zoprno vrta črviček dvoma. Knjig ne menjavajo vsako leto, marsikatera prej razpade, preden jo odnesejo v dolino. Kdo ve, če jih po končani planinski sezoni sploh pregledajo. Nič ne pomaga, samo žig je dokaz. Kaj temu sledi, že vemo. Iskanje...

Človek ob vseh teh zgodah in nezgodah premišljuje po svoje: z žigom potrdimo, da smo dosegli kak vrh. Radi rečemo: vrh gore ni edini in najpomembnejši cilj. Cilj gorohodništva je pot. A vse poti le vodijo in se končajo na vrhu gore. Torej je vrh — cilj. Zelo, zelo zaželen. Sicer se ne bi ljudje, ki so se morali zaradi slabih vremenskih razmer tik pod vrhom obrniti (Triglav je prej pravilo kot izjema), vedno znova vračali, da bi dosegli svoj cilj — izpolnili svoje hrepenenje, uresničili svoje sanje. Čim več naporov zahteva od njih ta izpolnitev, bolj cenijo pot in cilj. Tisti stavek, ki ga marsikdo izreče glasno ali le v sebi nekje sredi poti, ko se še komaj pobira navzgor, »nikoli več«, razvojeni v doživetju vrha — cilja.

SPOMINI ZA JUTRI

In žig? Drobnost veselje, dokaz za nejeverne Tomaže v dolini in stroški, če žiga v skrinjici ni, ker bo treba znova na isto pot. Ob tem pa nas vendar čaka in vabi še veliko neznanih gora, vrhov. Saj si z leti ogradimo svoj planinski vrt, kotiček, kamor se najraje vračamo. Tudi po spomine za jutri. Toda ko šele odkrivamo gorski svet, ko se iščemo na njem in v sebi, hlastno segamo po najbolj svetlečih zvezdah. Zdi se nam, da bi izgubljali čas, če

bi se morali v isti sezoni dvakrat povzpeti na isti vrh — zdaj, ko ga že poznamo. Tako mislimo.

Šele ko se drugič in tretjič povzpemo na isto goro, spoznamo, da morda nikoli ne bomo odkrili zadnje tančice z njenega obraza. Vsakokrat se nam razkriva v drugačni svetlobi — zrcalna podoba našega doživljanja poti, gore.

Zato človek ni preveč utrujen, da bi odkrival nove svetove, če se vrača na iste gore; to je zvestoba. Večno hrepenenje po lepoti. Ljubezem.

ZGODBE, KI MOČNO DIŠIJO PO PLEZANJU

OKRUŠKI RAZBITEGA ZRCALA

IGOR ŠKAMPERLE

Vroče gmajne so ozelenele, sonce jih je napajalo s svetlobo, da se je trava ponekod že sušila, na grmih rešelike so zorele jagode. Majhne, črne, velike niti za mezin-čev noht, vendar sočne, grenko osladne, prava posebnost sredi suše Krasa. Vadil sem plezanje, po cele popoldneve, tekal sem na Draščo v sami kanotieri in se vozil do belih pečin nad morjem, kjer sem iskal ravnotežja na skali. Alpinizem: hotel sem ga živeti scela, od baročnega izigravanja do rokokoske lahkotnosti, od zapri-sežene klasike do modernih preizkusov, in iskal novih poti, kot bi se duh, ki je prihajal vame iz neznanih globin, moral izraziti prav skozi to početje.

V knjigah in zapiskih, ki slave lepoto gora in dobav, je rečeno — najbrž boste pritrtili mojemu mnenju —, da za srečo ni treba veliko storiti. Nedvomno je to zelo huda misel, če ne že kar bogokletna; toda menda je svet res drugačen, ko vidiš, kako se ti prijatelj trudi v steni in je navdušen nad samim seboj in nad teboj, tako da se na vrhu brez sramu oba malce pobahata: »Ha, ha, niso vsi tako kot mi!« Potem sestopata, drug za drugim, najprej po ozkem grebenu, tik nad prepadom, kjer te popadejo čudne misli, nekakšno zlo iz podzemlja duše, kako bi zdaj prijatelja odrinil v prepad. Le z roko bi ga na rahlo porinil za hrbet, prav na rahlo, in bilo bi dovolj, da bi odletel, navzven, v prazno, kakor kamen iz frače bi zajadral v globino. Že vidiš obraze njegovih svojcev, očeta, matere, in sebe, kako se lažeš in ves potrj razlagaš: »Kako neverjetno... hodila sva že po grebenu proti dolini, ko mu je nenadoma zdrsnilo. Nerodno je stopil ali kaj vem... ne spominjam se več dobro. Tako bliskovito se je zgodilo, morda je bil kriv nakrušen kamen, res ne vem... In padel je. Nekaj časa nisem mogel nikamor, sedel sem na mestu... Pa tako dobro je plezal po smeri!« — V sebi

pa vidiš njegov pogled, ki te je padajoč v zraku še zadnjič uzrl. Kako neumno je pogledal, kot bi nekaj spraševal, in vendar se ne moreš rešiti tega pogleda, ves živ je še. Svojci jočejo, vpijejo, vidiš ceremonijo pogreba, tebi pa je zadostoval le dotik, komaj zaznavno si stegnil roko; vrsta črnih oblačil se vije proti izkopani jami. Pa saj vendar nihče nima pravice do tega pogreba razen mene! Morda je prijatelj celo slutil grozečo nakano, pa je vseeno hodil korak pred teboj. Medtem polagajo krsto v grob, slišiš, kako na les padajo kepice zemlje in peska ter zamolklo odmevajo. Da, zdaj si prepričan, z gotovostjo veš, da je moral on slutiti nekaj takega; končno bi tudi njemu zadostoval le kratek poriv in odrinil bi te v zrak. Zdaj veš, da sta bila na istem, tako v dobrem kot v zlu, oba sta črtala rahel svet človeških pokrajin.

Mar bi svet obstajal, ko bi ne bilo zaupanja?

JUNIJSKA VROČICA

Tako so načrti rasli kot gobe po dežju. Čim smo enega opravili, že so se pojavili trije novi. Brez njih bi le težko zdržal silo sveta, ki je pritiskala name.

Sredi junija sva z Radom splezala Steber Šit. Iz Tamarja sva odrinila še v mraku. Pod steno sva se preobula v plezalnike, jaz sem imel še ta trde, z vibram podplati. Še ves zadihan se je Rado zapodil v prvi raztežaj, nekoč ocenjen VI, A₃ in A₄. Spretno kot maček je telovadil po previsni skali mimo klinov, dokler ni pristal v majhni lopi na vrhu krušljivega odloma. Hitel sem za njim, kolikor se je dalo, in si mislil — »Rado me drži na vrvi, nič se mi ne more zgoditi!« — Komaj sem prišel na štant, že me je pripel na klin, podal njegov konec vrvi v roko in odbrzel dalje. Tako je plezal Rado v zgodnjem